

48-72 AYLAR ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN DUYGUSAL İFADELERİ TANIMLAMA VE ALGILAMALARININ YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE İNCELENMESİ

Meziyet Arı*, Pınar Bayhan**, Elif Üstün***,
Berrin Akman***, Semra Şahin****

ÖZET

48-72 aylar arasındaki çocukların duygusal ifadeleri tanımlama ve algılamalarının yaş ve cinsiyetlerine göre incelenmesi amacıyla bu araştırma planlanmıştır. Araştırma verileri, Ankara il merkezindeki Şentepe, İncirli, Akdere Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi ve bu merkezlere kayıtlı olan adreslerdeki çocuklardan elde edilmiştir. 50 kız, 43 erkek olmak üzere toplam 93 çocukla yapılan araştırmada veri toplama yöntemi olarak projektif yöntem kullanılmış olup, veri toplama aracı olarak da çeşitli yüz ifadelerinden oluşan form kullanılmıştır. Araştırmaya alınan çocukların duygusal ifadeleri doğru tanımlanmalarının (üşümüş, korkmuş, mutlu, öfkeli) yaşla arttığı gözlenirken, cinsiyetle bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Üşümüş, korkmuş, mutlu, öfkeli, neşeli gibi duygusal ifadeleri algılamaları ve buna ilişkin verdikleri yanıtlarda ise yaş ve cinsiyete göre belirgin bir farklılık bulunmamıştır. **Anahtar sözcükler** : Yüz ifadeleri, duygular, çocuk.

SUMMARY : DEFINITION AND PERCEPTION OF EMOTIONAL EXPRESSIONS AMONG 48-72 MONTHS OLD CHILDREN

This study is planned for the purpose of examining the definition and perception of emotional expressions according to age and sex among children 48-72 months of age. Data is collected from the children whose addresses are recorded in the Mother and Child Health / Family Planning Centers of Şentepe, İncirli and Akdere all of which are in the province center of Ankara or from the children who visit these centers. The study includes 93 children in total, 50 of which are girls and 43 are boys. For data collection, projective method is used and data is collected through forms which constitute of some special face remarks. It is observed that the correct definitions of the emotional expressions (got chilled, scared, happy angry,) have increased with age among the children included in the study. However, no significant difference is observed between sexes. Besides perceiving the same emotional expressions (got chilled, scared happy, angry, cheerful) and the responses to these expressions, no significant difference is observed according to age and sex.

Key words : Emotions, facial expression, child.

GİRİŞ

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli öğelerden biri, duygularını dışa vurmada, mimik ve jest gibi yüz ifadeleri, sözel ve davranışsal tepkiler göstermesidir. Bu insanca özellikler bebeklikten itibaren hem içgüdüsel olarak vardır hem de öğrenilerek gelişip serpilmekte ve olgunlaşmaktadır (Turner, 1991).

Yeni doğmuş bebekler ya uyarılmışlık ya da suskunluk gösterirler. Bu bakış açısına göre 6 aydan büyük bebekler sevinç, korku ya da kızgınlık gibi farklı duyguları hem göstermekte hem de algılaya bilmektedirler; daha küçük bebekler ise daha az özelleşmiş olan zevk, rahatlık ve öfke gibi durumlar göstermektedirler. Genelde, duyguların çocuklar büyüdükçe daha farklılaştığına ve daha açıklık kazandığına inanılmaktadır (Craig 1989).

2-6 yaşlar arasında biçimlenen kişisel ve kültürel kimlik duygusuna eşlik eden bir yığın güçlü duygu vardır ki, çocukların bu duyguları kendi kişilik yapılarına entegre etmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Bu duygular için çıkışlar bulmak ve bu çıkışların hem çocukların kendilerince hem de ebeveynlerince kabul edilebilir olmasını sağlamak hiç de kolay değildir. Çocuklar duygularla başa çıkmayı öğrenirken bir çok çözüm yolu bulurlar ama bunu yaparken çelişkiler de yaşayabilmektedirler. Duygusal yaşantının niteliksel yönü olan bu özellikler, çocuğun ayrı bir insan olarak kendisini algılamasında rol oynamaktadır (Harris 1994).

Korku ve endişe aynı duygular değildirler; aralarında ince ama önemli bir ayrım yapılması gerekmektedir. Korkunun genellikle bir kaynağı vardır. Örneğin, çocuklar caddeden hızla geçen arabalardan ya da elektrik süpürgesinin sesinden korkarlar. Bunun aksine, endişenin daha belirsiz ya da genelleşmiş bir kaynağı vardır. Endişeli çocuklar genel olarak bir tedirginlik duygusu içinde yaşayan ama bunun kesin kaynağını bilmeyen çocuklardır. Yeni bir mahalleye

* Prof. Dr. Hacettepe Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bl., Ankara.
** Doç. Dr. Hacettepe Üniv. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bl., Ankara.
*** Yrd. Doç. Dr. Hacettepe Üniv. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bl., Ankara.
**** Uzm. Ars. Gör. Hacettepe Üniv. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bl., Ankara.

taşınma ya da ebeveynlerin beklentilerindeki bir değişiklik benzeri (örneğin tuvalet eğitimine başlangıç gibi), aslında hiçbir nedeni yokmuş gibi görünen gerilimler dolaylı tedirginlik yaratabilir (Dworetzky 1990). İster çocuk, isterse yetişkin olsun, bu duyguları yaşayan kişiler için korku ve endişe, hoş olmayan psikolojik ve fizyolojik baskılardır. Her ne kadar korku ve endişe hepimizin sakinmaya ve azaltmaya çalıştığı stres dolu duygularsa da, aynı zamanda gelişim için gerekli normal duygusal tepkilerdir (Turner, 1991).

Toplumumuzda çocuklara bir yere kadar kızgınlık, kıskançlık, ve düşmanlık düşünceleri ve davranışlarını göstermek öğretilir. Diğer taraftan, çocuklar bu duyguların bir çok durumlarda kabul edilemez olduğunu da öğrenirler. Bu yüzden ki ne zaman bu duyguları hissedilerse çocuklar tedirgin olacaklar ve büyük olasılıkla bu tedirginliklerini azaltmak için bazı savunma mekanizmalarını kullanacaklardır. Ancak, şunu da belirtmek gerekir, çocuklar eğer savunma mekanizmalarını aşırı şekilde kullanırlarsa (inkar,bastırma gibi) karşı karşıya oldukları durumu öylesine çarpıtırılarak onunla gerçekçi bir şekilde başa çıkmaları gerektiğini hiçbir zaman öğrenemezler.

Bu belirttiğimiz duygulara karşın neşe, sevgi heyecan kendiliğinden oluşan duygulardır. 2-6 yaş çocuklarınca oldukça farklı bir şekilde ele alınırlar. 2 yaş çocukları kızgınlıklarını ifade ederken son derece direkt davranırlar ancak diğer taraftan olumlu duygularını ifade ederken de son derece açıktırlar (kucaklarlar ziplarlar ve heyecanla ellerini çırparlar). Okul öncesi sosyalleşme döneminde çocuklara yukarıdaki türden açık ifadelerin bir miktar değişmesi gerektiği öğretilir (Crawford ve ark.1992).

Büyüyen çocuğun günlük yaşantı ve deneyleri, algısal duyguların bir bileşimidir. Bebeklik ve çocukluk boyunca duyguların gelişimi, gelişimin diğer yönleriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Duyguları belirginleştikçe, ayırım ve algı yetenekleri olgunlaştıkça, gelişme basamaklarına tırmandıkça çocuğu duygulandıran olaylar daha geniş bir alan kapsamaktadır (Dworetzky 1990).

Sonuç olarak bebeklik çağının başlangıcında çocuk, duygularını açıklarken amaçsız ve kararsızdır. Büyüdükçe duygularını daha açık ve belirli bir biçimde ortaya koyma yeteneği kazanır.

ARAÇ VE YÖNTEM

48-72 aylık çocukların duygusal ifadeleri tanımlama ve algılamalarının yaşa ve cinsiyete göre

incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın evrenini Ankara il merkezindeki 48-72 aylık çocuklar, araştırmanın örneklemini ise Ankara il merkezindeki 48-72 aylık çocuklardan 50'si kız, 43'ü erkek olmak üzere toplam 93 çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın verileri 1994 yılı Mart, Nisan, Mayıs ayları içinde Şentepe, Akdere ve İncirli Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezlerine gelen çocuklardan ve bu merkezlerle bağlı kayıtlı adreslerdeki ailelerin çocuklarından elde edilmiştir. Araştırmanın veri toplama yöntemi olarak projektif yöntem kullanılmış; çocuklar ilk önce duygusal ifadenin adı söylenip tanımlamaları istenmiştir. Daha sonra yüz ifadelerinin bulunduğu kartlar gösterilerek (üşümüş, korkmuş, mutlu, yalnız, öfkeli, neşeli) yüz ifadelerini nasıl algıladıkları sorulmuştur. Projektif teknikte çocuk verilen araçlarla (resim, yarım kalmış hikayeyi tamamlamak gibi) duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır. Çocuklara ait demografik bilgilerle ilgili bir de form doldurulmuştur. Araştırmaya alınan 48-72 aylık çocukların duygusal ifadeleri tanımlama ve algılamalarının yaşa ve cinsiyete göre incelenmesi ki-kare istatistiksel analizine göre yapılmıştır. Bazı tablolarla 5'den küçük göz sayısının tablo değerlerinin % 20'sinden fazla olması dolayısıyla ki-kare istatistiksel analizi yapılamamıştır.

Araştırmaya alınan çocuklardan, duygusal yüz ifadelerinden, aksiyi, memnunu, cana yakını, bitkini, endişeliyi tanımlama ve algılamaları da beklenmiştir. Ancak araştırmaya alınan örneklem grubundaki tüm çocukların yukarıdaki yüz ifadelerinin hepsine yanıt vermedikleri gözlenmiştir. Bunun için bu yüz ifadeleri ile ilgili verilerdeki denek sayısı yetersiz bulunmuş olup değerlendirilmeye alınmamıştır. Halen bu yüz ifadeleri ile ilgili verilerin toplanmasına devam edilmektedir.

BULGULAR

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya alınan 48-59 aylık çocukların % 9.3'ünün üşümüş kavramını, % 2.3'ünün korkmuş kavramını % 11.6'sını ise yalnız kavramını doğru olarak tanımladıkları, 60-72 aylık çocukların % 18.0'nın üşümüş kavramını, % 4.0'nın korkmuş kavramını, % 24.0'nın ise yalnız kavramını doğru olarak tanımladıkları saptanmıştır. Araştırmaya alınan çocukların, üşümüş, korkmuş ve yalnız kavramlarını tanımlamalarının yaşlara göre dağılımı incelendiğinde üşümüş kavramı ki kare istatistiksel analizine göre önemsiz (x^2 : 4.0122, $p>0.05$), buna karşın yalnız kavramı ki kare istatistiksel analizine göre önemli bulunmuştur (x^2 : 5.999, $p<0.5$).

Tablo 1: Araştırmaya Alınan Çocukların Üşümüş, Korkmuş, Yalnız, Mutlu, Öfkeli, Neşeli Kavramlarını Tanımlamalarının Yaşlara Göre Dağılımı.

Yaş	Üşümüş Kavramı			Korkmuş Kavramı			Yalnız Kavramı			Mutlu Kavramı			Öfkeli Kavramı			Neşeli Kavramı			Toplam																			
	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler																				
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%																	
4-5 yaş	4	40	21	55.6	16	37.2	1	2.3	23	55.6	19	44.1	5	11.6	14	32.5	24	55.9	9	20.9	10	23.2	24	55.9	11	25.6	5	11.6	27	62.8	16	37.2	3	6.9	24	55.9	43	100.0
6-7 yaş	8	38.0	13	62.0	10	28.0	2	4.0	11	64.0	16	32.0	122	60	21	42.0	17	34.0	21	42.0	14	28.0	15	30.0	22	44.0	7	14.0	21	42.0	29	28.0	9	18.0	12	24.0	50	100.0
Toplam	12	36.0	34	58.0	26	27.9	3	3.2	34	59.1	35	37.7	178	33	37.6	41	44.1	30	32.2	24	25.8	39	42.0	33	35.5	12	12.9	48	51.6	46	48.4	12	12.9	36	38.7			
İki-kare	$\chi^2=0.022$			$p>0.05$ önemsiz						$\chi^2=3.999$			$p<0.05$ önemli			$\chi^2=7.2302$			$p<0.05$ önemli			$\chi^2=4.3868$			$p>0.05$ önemsiz			$\chi^2=10.094$			$p<0.05$ önemli							

Araştırmaya alınan 48-59 aylık çocukların %20.9'nun mutlu kavramını, % 25.6'sının öfkeli kavramını % 37.2'sini neşeli kavramını doğru tanımladıkları, 60-72 aylık çocukların % 42.0'ının mutlu kavramını % 44.0'ının öfkeli kavramını % 58.0'nun neşeli kavramını doğru olarak tanımladıkları görülmektedir. Araştırmaya alınan çocukların mutlu, öfkeli ve neşeli kavramlarını tanımlamalarının yaşlara göre dağılımı, Tablo 1 incelendiğinde mutlu ve neşeli kavramlarında gruplararası fark ki kare istatistiksel analizine göre önemli ($p<0.05$), öfkeli kavramında ise gruplararası fark ki kare istatistiksel analizine göre önemsiz bulunmuştur ($p > 0.05$).

Araştırmaya alınan kızların % 12.0'nin üşümüş kavramını % 14.0'ının korkmuş kavramını % 18.0'ünün ise yalnız kavramını doğru tanımladıkları, erkeklerin % 16.3'ünün üşümüş kavramını % 2.3'ünün korkmuş kavramını % 18.6'sının ise yalnız kavramını doğru tanımladıkları saptanmıştır. Araştırmaya alınan çocukların üşümüş, korkmuş ve yalnız kavramlarını tanımlamalarının cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde üşümüş ve yalnız kavramları ki kare istatistiksel analizine göre önemsiz bulunmuştur ($\chi^2 : 0.7622, \chi^2 : 0.8526, p > 0.05$).

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya alınan kızların % 34.0'nun mutlu kavramını, % 42.0'nun öfkeli kavramını % 50.0'nun neşeli kavramını doğru olarak tanımladıkları, erkeklerin % 30.2'sinin mutlu kavramını, % 27.9'unun öfkeli kavramını, % 46.5'nin neşeli kavramını doğru olarak tanımladıkları saptanmıştır. Araştırmaya alınan çocukların mutlu, öfkeli ve neşeli kavramlarını tanımlamalarının cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde gruplararası fark ki kare istatistiksel analizine göre önemsiz bulunmuştur.

Araştırmaya alınan 48-59 aylık çocukların % 41.9'nun üşümüş yüz ifadesini, % 32.5'nin, korkmuş yüz ifadesini ve % 25.6'sının yalnız yüz ifadesini doğru algıladıkları, 60-72 aylık çocukların % 30.0'nun üşümüş yüz ifadesini, % 54.0'nun korkmuş yüz ifadesini % 18.0'nun ise yalnız yüz ifadesini doğru olarak algıladıkları saptanmıştır. Araştırmaya alınan çocukların üşümüş, korkmuş, yalnız yüz ifadelerini algılamaları ve buna ilişkin verdikleri yanıtların yaşlara göre dağılımı incelendiğinde gruplar arası fark önemsiz ($\chi^2 : 1.7027, \chi^2 : 1.0283, p > 0.05$), korkmuş yüz ifadesinin yaşa göre dağılımında gruplar arası fark önemli bulunmuştur ($\chi^2 : 4.3867, p < 0.05$).

Tablo 2: Araştırmaya Alınan Çocukların Üşümüş, Korkmuş, Yalnız, Mutlu, Öfkeli, Neşeli Kavramlarını Tanımlamalarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı.

Araştırmaya Alınan Çocukların Cinsiyetinden Tanımlayanlar	Üşümüş Kavramı			Korkmuş Kavramı			Yalnız Kavramı			Mutlu Kavramı			Öfkeli Kavramı			Neşeli Kavramı			Toplam																		
	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler	Doğru Tanımlayanlar	Yanlış Tanımlayanlar	Çevap Veremeyenler																			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%																
Kız	6	12.0	31	62.0	26.0	2	4.0	11	64.0	17	34.0	15	30.0	18	36.0	21	42.0	8	16.0	21	42.0	25	50.0	7	14.0	18	36.0	50	100.0								
Erkek	7	16.3	25	57.3	30.2	1	2.3	14	35.8	18	45.9	8	18.6	14	32.5	21	46.5	13	30.2	9	20.9	21	46.5	11	27.9	4	9.3	27	62.8	20	46.5	5	11.6	18	41.9	43	100.0
Toplam	13	18.9	56	58.26	28.0	3	3.2	25	59.1	35	37.7	23	18.3	29	37.6	41	44.1	30	32.2	24	25.8	39	42.0	33	35.5	12	12.9	48	51.6	46	48.4	12	12.9	36	38.7	95	100.0
İki-kare	$\chi^2=0.7622$			$p>0.05$ önemsiz						$\chi^2=0.8526$			$p>0.05$ önemsiz			$\chi^2=1.7338$			$p>0.05$ önemsiz			$\chi^2=4.3312$			$p>0.05$ önemsiz			$\chi^2=0.5341$			$p>0.05$ önemsiz						

Tablo 3: Araştırmaya Alınan Çocukların Üşümüş, Korkmuş, Yalnız, Mutlu, Öfkeli, Neşeli Yüz İfadelerini Algılamaları ve Buna İlişkin Verdikleri Yanıtların Yaşlara Göre Dağılımı

Yaşlar	Üşümüş Yüz İfadesi		Korkmuş Yüz İfadesi		Yalnız Yüz İfadesi		Mutlu Yüz İfadesi		Öfkeli Yüz İfadesi		Neşeli Yüz İfadesi		Toplam			
	Doğru Tanımlayanlar		Yanlış Tanımlayanlar		Doğru Tanımlayanlar		Yanlış Tanımlayanlar		Doğru Tanımlayanlar		Yanlış Tanımlayanlar					
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%				
48-59 Ay	18	41.9	25	48.1	14	32.5	29	67.5	11	25.5	31	74.4	43	100.0		
60-72 Ay	15	30.0	35	70.0	27	54.0	23	46.0	9	18.0	41	82.0	50	100.0		
Toplam	33	35.5	60	64.5	41	44.1	52	55.9	20	21.5	72	78.5	93	100.0		
ki-kare	$\chi^2: 1.7027$ $p > 0.05$ önemsiz				$\chi^2: 4.3867$ $p < 0.05$ önemli				$\chi^2: 4.0122$ $p > 0.05$ önemsiz				$\chi^2: 3.0641$ $p > 0.05$ önemsiz		$\chi^2: 4.0122$ $p > 0.05$ önemsiz	

Araştırmaya alınan 48-59 aylık çocukların % 18.6'sının mutlu yüz ifadesini, % 74.4'ünün öfkeli yüz ifadesini, % 11.6'sının neşeli yüz ifadesini doğru algıladıkları, 60-72 aylık çocukların % 8.0'nun mutlu yüz ifadesini, % 58.0'nun öfkeli yüz ifadesini, % 16.0'nun neşeli yüz ifadesini doğru olarak algıladıkları bulunmuştur. Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya alınan çocukların mutlu, öfkeli ve neşeli yüz ifadelerini algılamaları ve buna ilişkin verdikleri yanıtların yaşlara göre dağılımında gruplararası fark ki kare istatistiksel analizine göre önemsiz bulunmuştur ($p > 0.05$).

Araştırmaya alınan kızların % 68.0'nun üşümüş yüz ifadesini, % 54.0'nun korkmuş yüz ifadesini ve % 84.0'nun yalnız yüz ifadesini doğru algıladıkları, % 60.5'nin üşümüş yüz ifadesini % 58.1'nin korkmuş yüz ifadesini, % 72.1'nin yalnız yüz ifadesini doğru algıladıkları bulunmuştur (Tablo 4). Araştırmaya alınan çocukların üşümüş, korkmuş ve yalnız yüz ifadelerini algılamaları ve buna ilişkin verdikleri yanıtların cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde gruplararası fark yapılan ki kare istatistiksel analizine göre önemsiz bulunmuştur ($p > 0.05$).

Tablo 4'de görüldüğü gibi araştırmaya alınan kızların % 90.0'nun mutlu yüz ifadesini, % 66.0'nun öfkeli yüz ifadesini ve % 80.0'nun neşeli yüz ifadesini doğru algıladıkları, erkeklerin % 83.7'sini mutlu yüz ifadesini, % 65.1'nin öfkeli yüz ifadesini ve % 93.0'nun neşeli yüz ifadesini doğru algıladıkları saptanmıştır. Gruplar arası fark yapılan ki kare istatistiksel analizine göre önemsiz bulunmuştur ($p > 0.05$).

TARTIŞMA

48-72 aylık çocukların duygusal ifadeleri tanımlamaları ve algılamalarının yaş ve cinsiyete göre incelemesi amacıyla bu çalışma planlanmıştır.

Tablo 1'e baktığımızda yaşa paralel olarak çocukların duygularına ilişkin yüz kavramları daha iyi tanımlayabildikleri görülmektedir. Harris ve Gross (1988) duygularla ve duyguların ifade edilmesi ile ilgili yaptıkları çalışmada bilişsel gelişimin de duyguların tanımlamada etkili olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların bilişsel gelişmişlik düzeyleri yaşa paralel olarak artmakta dolayısıyla çocukların duyguları doğru olarak

Tablo 4: Araştırmaya Alınan Çocukların Üşümüş, Korkmuş, Yalnız, Mutlu, Öfkeli, Neşeli Yüz İfadelerini Algılamaları ve Buna İlişkin Verdikleri Yanıtların Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Araştırmaya Alınan Çocukların Duygusal İfadelerini Tanımlamaları	Üşümüş Yüz İfadesi		Korkmuş Yüz İfadesi		Yalnız Yüz İfadesi		Mutlu Yüz İfadesi		Öfkeli Yüz İfadesi		Neşeli Yüz İfadesi		Toplam													
	Doğru Tanımlayanlar		Yanlış Tanımlayanlar		Doğru Tanımlayanlar		Yanlış Tanımlayanlar		Doğru Tanımlayanlar		Yanlış Tanımlayanlar															
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%														
Kız	34	68.0	16	32.0	27	54.0	23	46.0	42	84.0	8	16.0	45	90.0	5	10.0	33	66.0	17	34.0	40	80.0	10	20.0	50	100.0
Erkek	26	60.5	17	39.5	25	58.1	18	41.9	32	72.1	12	27.9	36	83.7	7	16.3	28	65.1	15	34.9	40	93.0	3	7.0	43	100.0
Toplam	60	64.5	33	35.5	52	55.9	41	44.1	73	78.5	20	21.5	81	87.1	12	12.9	61	65.6	32	34.4	80	86.1	13	14.0	93	100.0
ki-kare	$\chi^2: 0.7567$ $p > 0.05$ önemsiz				$\chi^2: 0.1755$ $p > 0.05$ önemsiz				$\chi^2: 2.3137$ $p > 0.05$ önemsiz				$\chi^2: 0.3831$ $p > 0.05$ önemsiz				$\chi^2: 3.3283$ $p > 0.05$ önemsiz									

tanımlamaları da yaşla doğru orantılı olarak artmaktadır.

Çocuklar olumlu ve olumsuzluk belirten yüz ifadelerine karşı onay ve onaylanmama durumu olduğu için daha duyarlı olabilirler. Özellikle çocuklar bebeklikten itibaren ana babalarından "sevgi" ifadesi olarak neşeli, gülen yüz ifadesi şeklinde tepki aldıkları için bunun onaylanma anlamına geldiğini düşündüklerini söyleyebiliriz. Haviland ve Lelwica (1987) 10 haftalık bebeklerin annelerinin yüz ifadelerinden ve ses tonlarından onların mutlu, üzgün ve kızgın olduklarını anlayabildiklerini belirtmişlerdir. Yine Daly ve arkadaşları (1980) okulöncesi dönem çocuklarının yüz ifadelerinden kızgın ve mutlu ifadelerini anlayabildiklerini bulmuştur. Araştırmaya alınan çocukların duyguları tanımlamalarında cinsiyetler arasında belirgin bir farklılık görülmektedir (Tablo 2). 4-6 yaş okul öncesi çocuklarının sosyal-duygusal olayları açıklayıp tanımlamalarında cinsiyetler arası bir farklılık olmadığı söylenebilir. Elde edilen verilere göre de çocukların duyguları tanımlamaları cinsiyetten çok yaşa bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Okul öncesi çocuklar için üşümüş, korkmuş ve yalnız yüz ifadeleri oldukça soyut kavramlardır. 5.5-6 yaşın bu yüz ifadelerini daha doğru olarak algılamaları ise beklenen bir sonuçtur (Tablo 3). Çocukların soyut kavramları doğru olarak değerlendirmeleri yaşa paralel olarak artmaktadır. Joshi ve MacLean (1994) İngiliz 4-6 yaş çocuklarının duyguları algılamalarına ilişkin yaptıkları çalışmada 6 yaş çocuklarının duyguları daha net şekilde ayırt edebildiklerini belirtmişlerdir.

Okulöncesi çocukların somut olan yüz ifadelerini ve çevrelerinde sıklıkla karşılaştıkları yüz ifadelerini (ki bunlar mutlu, neşeli gibi olumlu, öfkeli gibi olumsuz yüz ifadeleridir) algılamada yaş gözetmeksizin başarılı oldukları söylenebilir. Çıkan sonuçlarda bunu desteklemektedir. Dunn ve arkadaşları (1987) yaptıkları çalışmada annelerin çocuklarıyla onların duyguları hakkında konuştuklarını, dolayısıyla çocukların küçük yaştan itibaren bu tip duyguları algılamalarının daha kolay olduğunu vurgulamaktadırlar.

Tablo 4 incelendiğinde 4-6 yaş çocuklarının duygusal yüz ifadelerini algılamalarında cinsiyetler arasında fark bulunamamıştır. Çocukların yüz ifadelerini algılamalarında cinsiyet faktöründen çok içinde yaşadıkları toplumun kültüründen etkilendikleri düşünülebilir. Kişinin tepkileri, ifadeleri, jestleri içinde yaşadığı topluma göre

farklılıklar gösterebilmektedir. Joshi ve MacLean (1994) yüz ifadelerini algılamalarıyla ilgili yaptıkları çalışmada, İngiltere'de yaşayan Hintli çocuklarla, Hindistan'daki çocukları karşılaştırmışlar ve Hindistan'daki çocukların yüz ifadelerini İngiltere'de yaşayan Hintli çocuklardan daha doğru ve uygun olarak tanımladıklarını bulmuşlardır.

Çocukların duyguları algılamaları daha çok onların oynadıkları oyuncaklarla, birlikte oldukları kişilerle iletişimlerinden etkilenebilmektedir. Wellman ve Banerjee (1991) iki, üç, dört yaş çocuklarının duygularının yönelik olduğu nesne hangisi ise ona ilişkin olarak açıkladıklarını ve bu açıklamalarında cinsiyet farklılığı olmadığını belirtmişlerdir (örneğin, neden korkarsın, seni ne mutlu eder gibi).

SONUÇ

48-72 aylık çocukların duygusal yüz ifadelerini tanımlama ve algılamalarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma sonucunda elde edilen verilere göre; çocukların yaşları arttıkça duygusal yüz ifadelerini tanımlamalarının buna paralel olarak arttığı gözlenmiştir. Ayrıca çocukların duygusal yüz ifadelerini tanımlamalarında cinsiyetler arası bir fark bulunamamıştır.

Çocukların duygusal ifadeleri algılamalarına ilişkin sonuçlara baktığımızda; okulöncesi çocuklarının soyut yüz ifadelerini algılamada güçlük çektikleri düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Craig (1989) *Human Development*. Prentice Hall, New Jersey, s : 273-279.
- Crawford J, Kippax S, Onyx J ve ark. (1992). *Emotion and Gender*, Sage. Publications, London. s : 15-36.
- Daly E, Abramovitch R, Dliner P (1980) *The relationship between mother encoding and their children's decoding of facial expression of emotion*. *Merrill-Palmer Quarterly*, 26 : 25-33.
- Dunn J, Bretherton I, Munn P (1987) *Conversation about feeling states between mothers and their young children*. *Developmental Psychology*, 23 : 132-139.
- Dworetzky JP (1990). *Introduction to Child Development*. West Publishing, New York. s : 33-69.
- Harris PL (1994). *The child's understanding of emotion : developmental change. and the family environment*. *J Child Psychol Psychiatry*, 35: 3-28.

Harris PL, Gross D (1988) Children's understanding of real and apparent emotion. *Developing Theories of Mind* s : 295-314.

Haviland J, LeVine M (1987). The induced affect response. *Developmental Psychology*, 23 : 97-104.

Joshi SM, Maclean M (1994) Indian and English Children's understanding of the distinction between real and apparent emotion. *Child Development*, 65 : 1372-1384.

Turner JS, Helmes DB (1991) Lifespan Development. Hault Rinehart and Winston Inc, Chicago, s : 220-224.

Wellman H, Banerjee M (1991) mind emotion : Children's understanding of the Emotional consequences of beliefs and desires. *Br J Developmental Psychology*, 9 : 191-214.

ÇOCUK VE GENÇLİK RUH SAĞLIĞI DERGİSİ

Ö D Ü L Ü

Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi Yayın Kurulu, ülkemizde çocuk ve ergen ruh sağlığı alanında yapılan çalışmalarını desteklemek, özellikle genç meslektaşları nitelikli yayın yapma konusunda yüreklendirmek amacıyla, 1995 yılından başlayarak, her yıl, o yılı kapsayan yazılar arasından bir yazıya ödül verilmesini kararlaştırmıştır. Ödül için seçilecek yazılar, araştırma yazıları, özgün olgu sunumları ya da kapsamlı ve özgün görüşlere yer veren gözden geçirme yazıları arasından belirlenecektir. Ödül alan yazı, her yıl, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Kongresinde duyurulacaktır.

SEÇİCİ KURUL :

Prof. Dr. Cahide Aydın

Prof. Dr. Saynur Canat

Doç. Dr. Füsün Çuhadaroğlu

Prof. Dr. Bahar Gökler

Psk. Doç. Dr. Ferhunde Öktem

Psk. Prof. Dr. Ayşe Yalın